

Szakmai zárójelentés a Bevezetés a hegeli filozófiába c. OTKA-projektről

(T037270)

Az OTKA négy évre szóló támogatást ítélte meg a 2001-ben benyújtott pályázatomra. A kutatási időszakban minden részjelentést pontosan elkészítettünk, érdemi kifogás nem ért bennünket. Az elnyert összeg kényszerű csökkentése ellenére sikerült a tervezetteket teljesíteni, sőt néhány ponton túlteljesíteni. A rendelkezésre álló összeg takarékos felhasználása kiemelt szempont volt. A négy év folyamán adódtak olyan előre nem látható és tervezhető szakmai lehetőségek és ajánlatok, amelyek néhány ponton eltérést hoztak a tervezett szakmai programhoz viszonyítva. Ám az eltérés minden esetben bővítette és gazdagította a projekt teljesülését. Az eredmények önmagukért beszélnek: három kötet megjelent a tervezett időszakban. ebből kettő Németországban, egy magyarul, kettő tanulmánykötet, egy pedig német nyelvű monográfia. A *Versöhnung und System. Zu Grundmotiven von Hegels praktischer Philosophie* c. monográfiáról van szó, amit nem lehetett előre tervezni, s ez jelentősen módosította a munkaterv részleteit. 2002 őszére meghívást kaptam a *Fink Verlag* sorozatszerkesztőjétől, Prof. Dr. Ch. Jammétól ennek a kötetnek a megírására. (Hadd jegyezzem meg, hogy ez a könyv nem azonos a 2000. májusában megvédett MTA-értekezéssel.) Jamme meghívását kiegészítette az *Europäische Akademie* igazgatójának, Prof. Dr. C. F. Gethmannak a meghívása. A kötet így lényegében elkészült. 9 hónapos távollétem nem akadályozta a projektben résztvevőkkel való együttműködést.

További, szakmailag jelentős eredmények is születtek: olyan kötetek készültek el első változatban, amelyek megjelentetésének előkészítésére még további munkálatok és támogatások szükségesek. A tervezett *Hegel és a Német idealizmus sorozat* a *Kossuth Egyetemi Kiadóval* előkészítés alatt van: nagy anyagi erőfeszítések árán, igen szerény honorárium fejében Zoltai Dénes lefordította az 1826-os berlini művészetfilozófiai előadásoknak a Prof. Dr. Annemarie Gethmann-Siefert által rendelkezésünkre bocsátott változatát. Kiemelésre méltó az a teljesítmény, amely a projektben részt vevő hallgatók és doktoranduszok érdeme: komoly és színvonalas fordítói munkát végeztek, egyéb, „pénzkereső” elfoglaltságaik mellett. Készen van a fiatal Hegel magyarul eddig meg nem jelent szövegeiből készült válogatás első, nyers fordítása. Elkészült egy németül megjelent tanulmányaimból összeállított kötet fordítása. Ez a három kötet a tervezett *Hegel és a Német*

Idealizmus sorozat keretében fog megjelenni, amennyiben a szövegek végső változatának elkészítéséhez és a nyomdaköltségekhez sikerül támogatást szerezni.

Ezen túlmenően számos hazai és nemzetközi konferencián vettem részt a beszámolási időszakban. Olyan konferenciákon, amelyek közvetlen kapcsolatban vannak a projekt témájával. (Ezeket a meghívásokat az éves beszámolóban mindig feltüntettem.) Minden tanévben tartottam bevezető kurzusokat a hegeli filozófiába. Ezen szövegek összefoglalására és kidolgozására, egy átfogó, korszerű, korrekt és részleteiben is gazdag Hegel-monográfia prezentálására azonban még némi időre van szükségem. Rendelkezésre áll egy szövegváltozat, ami azonban még nem alkalmas publikálásra, a saját magammal szemben támasztott követelmények szerint.

A kutatás tematikai súlypontjainak kialakításakor egy korszerű és korrekt Hegel-kép körvonalainak kidolgozását céloztuk meg. Ezen cél elérése érdekében elhatároztuk, hogy eredeti Hegel-szövegekhez nyúlunk, amelyek Magyarországon még nem ismertek. Másik stratégiai megfontolás volt a kortárs Hegel-diszkussziók hazai recepciójának szorgalmazása, az ebben való aktív részvétel. Úgy látjuk, hogy a fenti célok megvalósítása érdekében fontos eredményeket sikerült elérnünk. A Hegel filozófiája iránt szenvedélyesen elkötelezett, ugyanakkor tárgyilagos hozzáállással rendelkező fiatalokkal való együttműködés nagyon inspiráló, ami arra készített, hogy ezt a kis csapatot a továbbiakban is próbáljam együtt tartani. Távol állunk még attól, hogy alapvető céljainkat elérjük, de ugyanakkor képesek vagyunk tovább lépni, azon munkálkodni, hogy a magyar filozófiai közéletben Hegel meglehetősen mostohán kezelt bölcséletét ahhoz a szinthez közelítsük, amelyen ma az a német és az amerikai filozófiában van.

Az elvégzett munka és az elért eredmények rövid ismertetése éves bontásban:

2002:

1. Elkészült a *Bevezetés a hegeli filozófiába* c. kötet néhány fejezetének első változata (kb. 4 ívnyi terjedelemben).
2. A kutatás munkatervébe a pályázat elnyerése után bekerült tétel – a münsteri Lit Verlagnál 2001. őszén megjelent *Vermittlung und Versöhnung. Zur Aktualität von Hegels Denken für ein zusammenwachsendes Europa* [Hrsg. von Michael Quante und Erzsébet Rózsa] c. kötet magyar fordítása – befejeződött. A fordítás koordinációs munkálatait Makk Norbert, Hegelről szóló disszertációjának befejezése előtt álló PhD-

hallgató végezte. Ebben a munkában működött közre Bóta Péter (időközben diplomát szerzett), Drimál István PhD-hallgató és Novák Zoltán – aki időközben bevégezvén egyetemi tanulmányait, felvételt nyert a DE BTK Multidiszciplináris Bölcsészettudományi Doktori Iskolájának „Modern filozófia” programjába, nappali tagozaton. Hans Lenk és Fehér M. István írtak a kötetbe bevezetőt.

3. Prof. Dr. Jamme meghívása alapján, amit a munkatervbe nem lehetett bekalkulálni, lehetőség nyílt a *Versöhnung und Affirmation bei Hegel* c. monográfia bizonyos fejezeteinek kidolgozásra. .

4. A 2002-es év kutatási eseményeinek részét képezik még azok a konferenciárészvételek, melyeket lehetővé tett az OTKA-támogatás:

- konferencia Egerben, ahol Hegelről adtam elő
- az Internationale Hegel-Gesellschaft kongresszusa 2002. augusztusában, Jénában, ahol jómagam és Makk Norbert PhD-hallgató előadást tartottunk
- ehhez az eseményhez kapcsolódva előadás Jénában a magyar filozófia helyzetéről, a Collegium Europaeum Jenensis igazgatójának meghívására.

2003:

1. Elkezdődött a volt és jelenlegi PhD hallgatókkal a fiatal Hegel írásaiból készült válogatás próbafordítása, Drimál István, Makk Norbert, Novák Zoltán, Bóta Péter, ill. Andrejka Zoltán részvételével.

2. 2003-folyamán több helyen és több részletben kutatómunkát folytattam Németországban, ami egyben a *Bevezetés a hegeli filozófiába* c. kézikönyvhöz is előkészületeket jelentett. (Berlin, Bonn, Lüneburg.)

3. Vendégelőadásokat tartottam a hegeli filozófia témaköréből: FernUniversität/Hagen, Europäische Akademie bei Bonn, Friedrich-Schiller-Universität Jena.

4. Közös kutatási projekteket, konferenciákat készítettünk elő az alábbi kollégákkal a német idealizmus témakörében: Frau Prof. Dr. A. Gethmann-Siefert (Hagen), Prof. Dr. Chr. Jamme (Lüneburg), Dr. K. Vieweg (Jéna), Prof. Dr. Klaus Kodalle (Jéna,) Prof. Dr. M. Quante (Münster/Essen), Dr. habil. R. Adolphi (Berlin). Egy kisebb

nemzetközi konferenciára Debrecenben kerül sor 2005 nyarán, egy nagyobb konferenciára pedig ugyancsak Debrecenben 2006 őszén.

5. Megállapodtam a Kossuth Egyetemi Kiadóval egy filozófiai sorozat indításáról, amelynek kötetei a német idealizmus képviselőinek magyarul eddig meg nem jelent szövegeiből, ill. a legfontosabb másodlagos irodalomból állnak össze.

6. Zoltai Dénes professzor megkezdte Hegel 1826-os berlini művészetfilozófiai előadásainak fordítását. Ez lesz a sorozat első kötete. Ez a pont a tervezettet meghaladó része az OTKA-programnak.

2004:

Maximálisan figyelembe vettem az OTKA-pénzforrások szűkülését, ám az eredetileg tervezett szakmai programok teljesítése mégsem csorbult. Sőt, jelentős eredményekről tudok beszámolni:

1. Elkészült a *Versöhnung und System. Zu Grundmotiven von Hegels praktischer Philosophie* c. kötet, 660 oldal terjedelemben. Megjelenés: a Fink Verlag (München) Sophia-Reihe keretében, 2005 áprilisában. Szerkesztője Christoph Jamme.
2. A *Bevezetés a hegeli filozófiába* c. magyar nyelvű kötetten 2004 nyarán dolgoztam. Két hónapot töltöttem Berlinben, ahol idegen nyelvű szakirodalmat gyűjtöttem és tanulmányoztam.
3. Az *Internationale Hegel-Gesellschaft* kongresszusán 2004 szeptemberében mint a tag és mint a társaság vezetőségi tagja részt vettem, és előadást tartottam.
4. 2004. decemberében a *Belga-Holland Német Idealizmus* kutatócsoport meghívására részt vettem egy megbeszélésen Leuvenben. Egy német nyelvű Hegel-lexikont készítésébe vontak be.
5. Doktoranduszaim és volt hallgatóim folyamatosan dolgoznak a fiatal Hegel szövegeiből Christoph Jamméval összeállított válogatásunk fordításán..
6. Zoltai Dénes professzor fordítja Hegel 1826-os esztétikai előadásainak egyik szövegváltozatát. Ezt a kötetet, miként a fiatal Hegel szövegeit, a Kossuth Egyetemi kiadónál induló sorozatomban tervezem megjelenteni.

2005:

1. A *Versöhnung und System. Zu Grundmotiven von Hegels praktischer Philosophie* c. monográfia (656 old.) megjelent Münchenben a Fink Verlagnál. Ez a monográfia

egyfajta összegzése annak az évtizedes kutatómunkának, amelyet az OTKA is támogatott, két pályázati cikluson át.

2. 2005 tavaszi félévében dolgoztam a *Bevezetés a hegeli filozófiába* c. kötetben. Az életrajzi fejezet, a fiatalkori motívumok és művek elemzését tartalmazó fejezetek lényegében elkészültek. A rendszeralkotó Hegelt tárgyaló fejezetek (Logika, társadalom- és politikai filozófia, történetfilozófia, művészet- és vallásfilozófia) mindegyike vázlatosan ki van dolgozva. Ahhoz, hogy a kötet elnyerje végleges, jó szívvel publikálható alakját, s ne csupán egy szűk szakmai kör számára legyen érthető, még további intenzív munkára van szükség. (Hadd jegyezzem meg: Fulda, az ismert Hegel-szakértő több mint húsz éven keresztül dolgozott a hegeli életmű egészét átfogó kézikönyvén.)

3. Kutatómunkát folytattam 2005. októbertől december 31-ig Németországban, amelynek eredményeit részben a magyar nyelvű Hegel-monográfiában is felhasználom. Ebben az időszakban a hegeli gyakorlati filozófia néhány kulcskérdésével foglalkoztam. Hegel individuum-elmélete és az intézmények hegeli koncepciója a modernitás-elmélet tükrében – ez a tartalmi súlypontja annak a tanulmánykötetnek, amelyet 2006 elején befejeztem, és amely a Mentis Verlag-nál fog megjelenni, M. Quante professzor (Köln) előszavával.

4. A projekt keretében Zoltai Dénes befejezte a fordítását az egyik még kiadatlan, értékes szempontokat tartalmazó hegeli esztétika-jegyzetnek. E kézirat megjelentetésével magyar nyelven is teljesebb képet kaphatunk a berlini korszak művészetfilozófia-koncepciójáról és a rendszernek a 20-as évek második felétől e koncepcióra gyakorolt negatív hatásáról.

5. 2006 elejére lényegében elkészült a fiatal Hegel szövegeiből összeállított válogatás nyersfordítása.